

LADISLAV CSONTOS SJ

POSTOJE KATOLÍKOV NA SLOVENSKU K MANŽELSTVU A RODINE A ČO Z NICH VYPLÝVA

1. ÚVOD

Slovenská spoločnosť a uprostred nej aj kresťanské manželstvo a rodina sa nachádzajú v prúde mnohých kultúrnych a spoločenských zmien. Už nie sme izolovaní od prúdenia v západnej civilizácii, čo prinieslo plné rozvinutie fenoménu druhej demografickej revolúcie a prudký nárast najmä voľného spolužitia mladých ľudí, ktorí odkladajú uzavretie manželstva, alebo ho celkom vylučujú. Súčasný stav na Slovensku je znepokojujúci. V roku 1989 pripadlo na tisíc obyvateľov 1,57 rozvodov, v roku 2010 to bolo až 2,22 rozvodov v absolútnom čísle je to rast od roku 1993, keď bolo 8143 rozvodov, prakticky o 50%, na číslo 12 015¹. V údajoch z ostatného sčítania ľudu v roku 2011 vidieť, že počet rozvedených je 412 745, a ich podiel na celkovom počte obyvateľov Slovenskej Republiky za ostatných dvadsať rokov vzrástol z 2,8% na 7,6%, pričom v roku 1970 to bolo iba 0,9%².

Prof. THDR. LADISLAV CSONTOS SJ, PhD – Katedra kresťanskej filozofie, Teologická fakulta Trnavskej univerzity; poštová adresa: Kostolná 1, P. O. Box 173814 99 Bratislava, Slovakia; e-mail: ladislav.csontos@tftu.sk

¹ Porov. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: *Demografia. Predefinované tabuľky*, http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek600/Demografia/Obyvatelstvo/2010/pohyb_prve-vysledky2010.pdf (20.11.2012).

² Porov. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: *Obyvatel'stvo SR podľa rodinného stavu – sčítanie 2011, 2001, 1991, 1980, 1970, Demografia. Sčítanie obyvateľ'ov, domov a bytov 2011*, <http://portal.statistics.sk/files/tab-7.pdf> (20.11.2012).

S tým súvisí aj nárast podielu detí narodených mimo manželstva; v roku 2010 to bola až jedna tretina detí, ktoré budú vo väčšine prípadov vychovávané v neúplnej rodine. Súčasná kresťanská rodina, ktorá sa rozhodne mať viac ako dve deti, sa dostáva do rizika chudoby. V súčasnej kultúrnej mentalite Slovenska sú badateľné mnohé zmeny, ktoré neobchádzajú ani katolícke manželstvá a rodiny, čo sa prejavuje aj v postojoch katolíkov k inštitúcii sviatostného manželstva, ktorým sa budeme osobitne venovať. Mnohé zistenia sú výzvou pre miestnu cirkev, aby brala vážne novú evanjelizáciu, napriek tomu, že kostoly sú ešte plné. Celkom jasne sa dajú odhaliť faktory, ktoré pôsobia pozitívne na ortodoxné chápanie katolíckeho manželstva, a je možné ich pastoračnými aktivitami posilniť. Sú to fenomény, ktoré poukazujú na životaschopnosť katolíckej rodiny. Z toho vyplýva náš postoj, ktorý nechce situáciu dramatizovať, ale reálne ju analyzovať s cieľom nájsť možnosti pomoci manželstvu a rodine dnes.

Ved' už starozákonná rodina prechádzala rozličnými premenami. Jednou charakteristikou i problémom patriarchálnej rodina bola polygamia. To viedlo neraz k napätiu a nenávisti medzi manželkami. Hoci patriarchálna spoločnosť poskytovala viacero spoločenských a sociálnych istôt žene a jej rodine, predsa táto organizácia spoločnosti mala aj negatívne stránky, napríklad znevýhodnenie ženy a jej detí. Nerozlučnosť manželstva bola pre patriarchálnu rodinu potrebná len natol'ko, nakoľko si to vyžadovalo jej zdravé fungovanie. Ak sa dostali do sporu nerozlučnosť manželstva a patriarchálna štruktúra, patriarchálna štruktúra mala prednosť, žena mohla byť prepustená a často ju očakával veľmi smutný osud³.

Ani v Ježišových časoch situácia manželstva a rodiny nebola bez komplikácií. Práve z tej praxe vznikla otázka o rozvode: „«Smie človek prepustiť svoju manželku z akejkol'vek príčiny?» On odpovedal: «Nečítali ste, že Stvoriteľ *ich* od počiatku *ako muža a ženu stvoril* a povedal: *Preto muž opustí otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tele*? A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje». Povedali mu: «Prečo potom Mojžiš rozkázal *dat' priepustný list a prepustiť*?» Odpovedal im: «Mojžiš vám pre tvrdosť vášho srdca dovolil prepustiť vaše manželky; ale od počiatku to nebolo tak» (Mt 19, 3-9). Ježiš vyzdvihol monogamné a nerozlučné manželstvo na osobitnú dôstojnosť Bo-

³ Porov. DUBOVSKÝ P.: Štruktúra patriarchálnej rodiny v Starom zákone a jej vplyv na nerozlučnosť manželstva, [In:] *Rodina v súčasnom svete: Čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje*, Trnava: Dobrá kniha 2006, s. 17.

hom ustanoveného zväzku. Cirkev ho chápe ako jednu zo siedmich sviatosti. Keď dal Ježiš Kristus smernice o manželstve, znamená to, že chcel, aby bolo chápané ako prvok Božieho kráľovstva, ako udalosť v rámci Božieho zákona, ktorý ohlasoval.

Toto chápanie manželstva je dar a úloha. „Skutočnosť, že dejiny hl'adania pravej lásky muža a ženy sú prestúpené duchom tragédie, odhal'uje fakt, že pravá láska nie je vždy nájdená, že hl'adanie sa často mení na blúdenie“⁴. Ježišove smernice o manželstve súvisia s ohlasovaním evanjelia a sú súčasťou tohto ohlasovania aj uprostred súčasných kultúrnych premien. Spájajú sa však s Ježišovou osobitnou starostlivosťou o hriešnikov. Práve v Ježišova osobitná starostlivosť o manželstvo a rodinu sa musí dnes prejavit' v starostlivosti miestnej cirkvi, ktorá sa konkrétne prejavuje vo farnosti, v osobitnej starostlivosti o manželstvo a rodinu. Podľa expertných odhadov pastoračných kňazov vo veľkých mestách 75 až 80% snúbencov, ktorí žiadajú o sviatostné manželstvo, už kratší alebo dlhší čas žije vo faktickom konkubinate, čo naznačujú aj výsledky sociologického výskumu, ktorým sa budeme osobitne zaoberat'.

2. ZMENA KULTÚRNEJ MENTALITY

Demografické výskumy ukazujú, že dnešné očakávania, ktoré ľudia vkladajú do manželstva a rodiny, potvrdzujú, že sú to najdôležitejšie oblasti života. Podľa európskej štúdie hodnôt (European Values Study) je rodina dôležitejšia oblasť života ako práca či voľný čas. Väčšina Európanov zastáva názor, že trvalé manželstvo patrí ku št'astnej existencii, a viac ako 80% obyvateľstva akceptuje manželstvo a vôbec ho nepokladá za prekonanú inštitúciu. Ako podmienky dobrého manželstva sú vnímané rešpekt, tolerancia a vernosť, zatiaľ čo sociálne, politické a náboženské zhody sa pokladajú za marginálne.

Medzinárodná štúdia o životných perspektívach adolescentov v Európe dosvedčuje, že na popredné miesta v ich rebríčku hodnôt sa rodina dostáva len zriedkavo, na prvom mieste je autonómnosť, na druhom profesia a o tretie miesto sa delí humanizmus a rodina. Ukazuje to na silný postup indivi-

⁴ ŠARKAN M.: Svedomie ako hl'adanie zmyslu v existenciálnej analýze V. E. Frankla, *Teologický časopis* 8(2010), č. 1, s. 10.

dualizmu v naplnení osobného života⁵. V tom sa odráža dnešné chápanie manželstva a rodiny. „Na dnešné chápanie manželstva vplývajú jednak zmeny sociokultúrnej situácie a vedeckého pokroku, zmeny v chápaní pojmu osoby, individuality a zmeny hodnotového systému. Na druhej strane je to silný prelom a sekularizácia na cirkevnom poli, kde mnohé z uvedených problémov nemusia byť ani uvedomené, a o to ťažšie sa riešia v živote“⁶.

Ako uvádza Michael Sievernich, dnes prevládajú ako moderné obrazy manželstva „manželstvo z lásky“ a „manželská rodina“, ktoré vznikli v meštianstve v Európe a v Severnej Amerike v 19. storočí. „Manželstvo z lásky“ je spojené s predstavou, že do manželstva sa vstupuje z lásky a slobodného rozhodnutia oboch partnerov, teda nie pre majetok či kvôli rodičom. Pod „manželskou rodinou“ sa chápe samostatná domácnosť zosobášeného páru s neplnoletými deťmi a so zamestnaním mimo domácnosti aspoň jedného z manželov. Táto forma manželstva a rodiny je relatívne autonómna a jej výkonom je zabezpečenie predovšetkým emocionálnej stabilizácie, fyzickej regenerácie, vzájomnej pomoci a solidarity, rodenia a výchovy detí. Keďže už nie je (agrárnym) výrobným spoločenstvom, členovia rodiny žijú aj v mimorodinných sociálnych väzbách, ako je škola, zamestnanie či spolok⁷.

Pre katolíkov je manželstvo okrem toho sviatosťou, ktorej puto (*vinculum*) je nerozlučné, „až kým ho nerozdelí smrť“. Status cirkevne zosobášených manželov je v dejinách výnimočný. Spojil koncept manželskej zmluvy v rímskom práve s myšlienkou biblicky zdôvodnenej ľudskej dôstojnosti a evanjeliového učenia „A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje“ (Mt 19, 6). Z tejto syntézy vznikol dovtedy historicky neznámy princíp nerozlučnosti. Týmto spôsobom a pomocou obrazu sviatostného manželstva ako symbolu vzťahu Krista k Cirkvi (Ef 5, 25-32) sa láska a vernosť stali nábožensky záväznými a postavenie ženy sa sociálne a právne posilnilo⁸.

Na Druhom vatikánskom koncile načrtla katolícka cirkev na tomto pozadí obnovený obraz manželstva. Nový obraz manželstva, ktorý načrtli konciloví

⁵ Porov. *Youth in Europe I: An International Empirical Study about Life Perspective*, Ed. H.-G. Ziebertz, W. K. Kay, Berlin: LIT Verlag, 2009, s. 201.

⁶ BRANSTEINER G.: Sviatosť manželstva z pohľadu systematickej teológie, *Teologický časopis* 8(2010), č. 1, s. 29.

⁷ Porov. SIEVERNICH M.: Problém rozvedených a znovuzosobášených v Cirkvi z pastoraľno-teologického hľadiska, *Teologický časopis* 8(2010), č. 1, s. 49.

⁸ Porov. BRANSTEINER G.: Sviatosť manželstva z pohľadu systematickej teológie, s. 30-31.

otcovia v pastorálnej konštitúcii *Gaudium et spes*, vychádza z toho, že manželstvo treba chápať ako osobný, dohodou potvrdený zväzok (*foedus*), a nie ako „zmluvu“ (*contractus*), v ktorom sa vyjadruje vzájomná láska manželov. Toto manželstvo založil Stvoriteľ a vzniká na základe slobodného úkonu (*actus humanus*), v ktorom sa manželia navzájom darujú, prijímajú a spájajú v „posvätnom zväzku“, s ktorým už viac nemajú moc disponovať. Manželstvo je preto „vnútorným spoločenstvom života a lásky“ (*Gaudium et spes*, 48).

Do definície sviatosti manželstva boli prijaté spoločenstvo života a láska. Manželská láska je prijatá do Božej lásky a vykupiteľskou silou Krista a sviatosťným sprostredkovaním Cirkvi je formovaná a obohatená. Ako ciele manželstva sa uvádzajú manželská láska a plodnosť manželstva, teda plodenie a výchova detí. Pritom ostáva zrejším, že obojstranná odovzdanosť oboch partnerov, blaho detí a bezpodmienečná vernosť si vyžadujú nerozlučnú jednotu (porov. *Gaudium et spes*, 48).

Zmeny kultúrnej mentality v postmodernej spoločnosti majú ambivalentný vplyv na chápanie manželstva, je zrejmé, že táto inštitúcia je vystavená zvláštnym rizikám zlyhania. Dôvody pre odluku a rozvod sú mnohoraké a súvisia so situáciou postmodernity, ktorá sa dotýka procesov individualizácie a pluralizácie životných foriem.

– Prehnané očakávania od manželstva. Ak sa manželstvo stáva jediným miestom očakávania plnosti št'astia, ľahko možno dospieť ku preceňovaniu partnerov. Aj strácajúca sa náboženská väzba oslabuje silu na zvládnutie krízy (dozrievanie cez krízy).

– Príliš skoré alebo neskoré uzavretie manželstva. V skorom uzavretí manželstva sa môže stať problémom nedostatočná zrelosť partnerov a slabá príprava a tvorba vzťahu v páre. Problémom sa môže stať relatívne neskoré uzatvorenie manželstva po dlhom vzdelávaní a pracovnej činnosti, keď sa splnenie prania po dieťati stáva ťažším.

– Strácajú sa tradičné opory manželstva, keď katolícke prostredie už viac neposkytuje dvojici oporu vo vlastných rodinách a priateľoch. Človek sa stáva čoraz viac sám zodpovedný za svoje št'astie či nešťastie. Strata príkladov dlhotrvajúcich a št'astných manželstiev má negatívny vplyv.

– Mobilita a fukcionalizácia vzťahov v diferencovanej spoločnosti vedú k pomalej strate schopnosti pre celoživotný a spoločný projekt a k nechote pútať sa (singles sú flexibilnejší). Aj starosti o peniaze, o pracovné miesto, plánovanie kariéry, účasť žien v zamestnaní a narastajúci tlak výdavkov, či nedostatočná štátna podpora prispievajú ku zneisteniu rodín.

Nech už sú v zásade jednotlivé dôvody akékoľvek, odluka a rozvod predstavujú enormnú záťaž pre všetkých zúčastnených. Sklamanie a rezignácia, oslabená sebadôvera („zlyhal/a som“) a strata dôvery („nikdy viac“) patria k dôsledkom, ktoré nemôže vyriešiť ani rozvodový sudca. Obet'ou, čo najviac trpí v rozvodoch, sú najmä deti, ktoré sa stávajú sirotami žijúcich rodičov, často musia pendlovať medzi otcom a matkou a nezriedka sa stávajú „loptou“ v hre záujmov.

Slovom, v súčasnosti vzniká ambivalentný obraz, ktorý možno v jeho protirečeniach opísať takto:

- Rastúce hodnotenie stabilného manželstva a zároveň rastúce zlyhanie manželstva.

- Výrazná orientácia manželstva na rodinu, a zároveň obava pred putom a povinnosťami v manželstve.

- Všeobecne rozšírená predstava dieťaťa ako hodnoty a klesajúci počet pôrodov.

- Túžba po liberalizácii sexuálnych noriem a požiadavka jasných noriem a istoty.

- Túžba po rodine (ideál rodiny s dvoma deťmi) a zároveň práca oboch rodičov ako spoločenská hodnota.

Pozadie týchto ambivalencií treba zohľadniť pri hodnotení zlyhania a rozvodu, kohabitácie a opätovných sobášov. Tieto vplyvy majú dosah aj na katolíkov. Cirkvi sa nachádza pred otázkou primeranej pastorácie manželstiev, ktorá sa deje mnohokrát spôsobom v príprave na manželstvo, rozhovormi a sobášom, duchovnou pastoráciou o manželov a rodiny, pastorálnou účasťou a pomocou v krízach⁹. Z pohľadu vytrvalosti vo sviatostnom manželstve, kde máme do činenia s katolíkami, čo žijú vo sviatostnom manželstve, s tými, ktorým sa nevydarilo sviatostné manželstvo a teraz žijú rozvedení, a napokon sú tí, ktorí sa rozvedli a vstúpili do druhého nesviatostného manželstva, alebo manželstvo neuzatvorili a žijú iba ako druh a družka¹⁰.

Významným spôsobom dokumentujú zmenu kultúrnej mentality v Európe a v Izraeli výsledky medzinárodného empirického výskumu o životných perspektívach adolescentov, ktorý viedla univerzita z Würzburgu a boli publikované v roku 2009 v štúdiu *Youth in Europe*.

⁹ Porov. SIEVERNICH M.: Problém rozvedených a znovuzosobášených v Cirkvi z pastoraľno-teologického hľadiska, s. 51.

¹⁰ Porov. CSONTOS L.: Manželstvo a rodina dnes, *Viera a život* 19(2009), č. 3, s. 8.

Tento reprezentatívny výskum bol realizovaný v rokoch 2002 až 2004 v Nemecku, Veľkej Británii, Poľsku, Holandsku, Švédsku, Fínsku, Írsku, Chorvátsku a v Izraeli v školách s adolescentnou mládežou v priemernom veku sedemnásť rokov. Z výskumu j zrejme, že vo väčšine prípadov adolescenti viac oceňujú svoju profesiu ako budúcu rodinu, vysoko si cenia autonómnosť a humánnosť, čo ovplyvňuje aj ich očakávania od partnerského vzťahu a manželstva¹¹. Výskum ukázal, že hodnota rodiny u mladých je pomerne nízka. To všetko sa musí konfrontovať s kresťanským pohľadom na človeka a osobitne na manželstvo. Z toho plynie aj reflexia mravného konania. Zatiaľ podobný výskum v Slovenskej republike nebol realizovaný. „Z kresťansko-katolíckeho uhla nazerania na morálne konanie človeka možno konštatovať, že toto sa rozvíja na základe stretnutia s Bohom, teda konanie človeka nie je nikdy iba jeho vlastným konaním – sebestačným a autonómnym; striktnie ľudskou činnosťou, ale odpoveďou na dar komunikovanej lásky. Jednotlivec je tak vtiahnutý do dynamiky trojičnej lásky samotného Boha, ktorý jediný ho skutočne oslobodzuje a privádza k naplneniu jeho pravej veľkosti“¹².

3. POSTOJE KATOLÍKOV NA SLOVENSKU K MANŽELSTVU

Táto situácia sa odráža aj v správaní katolíkov na Slovensku. Výskum religiozity katolíkov na Slovensku v produktívnom veku, ktorý uskutočnila Katedra sociológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave pre potreby našej teologickej fakulty v roku 2007, to jasne dokumentuje. Uvedieme len niekoľko vybraných údajov z knihy Matulník, J. [a i.]: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku: Poznatky zo sociologického výskumu*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. Vo výskume sa zistovala tiež hodnota, ktorú prisudzujú respondenti manželstvu. Boli použité tieto otázky: „Uvážte, prosím, či súhlasíte alebo nesúhlasíte s týmito tvrdeniami, ktoré sa týkajú manželstva:

1. Manželstvo je už zastarané.

¹¹ Porov. *Youth in Europe I: An International Empirical Study about Life Perspective*, s. 215-259.

¹² KÚTNY I.: Mravno-morálny aspekt povolania k inovovanej forme fantázie lásky, *Teologický časopis* 8(2010), č. 1, s. 45.

2. Manželstvo je zväzok muža a ženy, ktorý by sa mal uzatvárať na celý život.

3. Manželstvo by sa malo v zásade skončiť vtedy, keď si muž a žena prestanú dobre rozumieť.

4. Ak si manželia dobre nerozumejú a už majú deti, mali by určite nájsť k sebe cestu.

5. Ak si manželia dobre nerozumejú a ešte nemajú deti, mali by sa čím skôr rozviesť.

6. Je jedno, či partneri žijú v manželstve, alebo nie, hlavne ak im to kľape¹³.

Respondenti označili pri každej položke jeden z variantov odpovedí na škále: úplne súhlasím, vcelku súhlasím, skôr nesúhlasím, vôbec nesúhlasím. Tu sa ukázala vysoká tolerantnosť katolíkov voči rozvodu a kohabitáciám. Osobitne odpoveď číslo 3. Manželstvo by sa malo v zásade skončiť vtedy, keď si muž a žena prestanú dobre rozumieť, si zvolilo 53% katolíkov a odpoveď číslo 6. Je jedno či partneri žijú v manželstve alebo nie, hlavne ak im to kľape, si zvolilo viac ako 56% katolíkov. Jednoznačný katolícky postoj (jednoznačná nerozlučnosť manželstva a neprípustnosť kohabitácií) v oboch otázkach vyjadriilo iba 18% katolíkov¹⁴. „Na základe spomenutých otázok bol skonštruovaný index hodnoty manželstva¹⁵. Na základe hodnôt indexu manželstva boli zistené štatisticky významné rozdiely medzi skupinami respondentov podľa príslušnosti k cirkvám. Výsledky výskumu sú uvedené v nasledujúcej tabuľke. Pre veľmi malé zastúpenie v súbore respondentov index hodnoty manželstva nepočítali za skupiny tých respondentov, ktorí sa

¹³ MATULNÍK J., KYSELICA J., KRATOCHVÍLA M.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska, [In:] MATULNÍK J. [a i.]: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku: Poznanky zo sociologického výskumu*, Bratislava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2008, s. 179.

¹⁴ Porov. *ibid.*, s. 182.

¹⁵ Index hodnoty manželstva sa vypočítal tak, že sa bodovali odpovede respondentov pri jednotlivých položkách. Pri položkách č. 2 a č. 4 narastali rovnomerne body od variantu vôbec nesúhlasím (0 bodov) po variant úplne súhlasím (4 body) a pri ostatných položkách narastali hodnoty indexu v opačnom poradí variantov odpovedí. Súčet všetkých získaných bodov sa prepočítal na interval od 0 do 100. Tento index sme osobitne vypočítali pre jednotlivé podsúbory respondentov podľa ich stavu (ženatí/vydaté, slobodní atď.) a podľa ďalších znakov. Na základe zistenej veľkosti indexu hodnoty manželstva sme rozdelili respondentov do troch skupín, pričom prvú skupinu tvorilo 25% respondentov, ktorí mali najnižšiu hodnotu indexu, t. j. pod dolným kvartilom, druhú skupinu 50% respondentov, ktorí mali vyššiu hodnotu indexu (skupina v strede) a tretiu skupinu tvorilo 25% respondentov, ktorí mali najvyššiu hodnotu indexu, t. j. nad horným kvartilom.

prihlásili k iným cirkvám než tým, ktoré sú uvedené v tabuľke. Z údajov v tabuľke vidno, že nižšiu hodnotu manželstvu výrazne častejšie prisudzujú respondenti, ktorí sa nehlásia k nijakej cirkvi, ako respondenti, ktorí sa prihlásili k niektorej z uvedených kresťanských cirkví. Z respondentov, ktorí sa nehlásia k nijakej cirkvi, až 2/5 (40,5%) má hodnoty indexu v kategórii „nízky“, ale podľa údajov za celý súbor je to len 23,8%, a naopak „vysoké“ hodnoty indexu má len 9,2% z respondentov, ktorí sa nehlásia k nijakej cirkvi, ale za celý súbor je to až 27%. Otázky vzbudzuje aj skupina respondentov hlásiacich sa k Rímskokatolíckej cirkvi s nízkym indexom hodnoty manželstva, ktorá tvorí až 16,3%¹⁶.

Tabuľka 1. Index hodnoty manželstva podľa prihlásenia sa k cirkvám ($n = 1933$)

Index manželstva	Nízky (v %)	Stredný (v %)	Vysoký (v %)	Spolu (v %)
Rímskokatolícka cirkev	16,3	47,8	35,9	100,0
Evanjelická cirkev	23,5	60,0	16,5	100,0
Gréckokatolícka cirkev	11,6	50,7	37,7	100,0
Nehlási sa k nijakej	40,5	50,3	9,2	100,0
Spolu	23,8	49,2	27,0	100,0

Vo výskume sa zistovali aj postoje ku kohabitáciám, a to pomocou dvoch projektívnych otázok, a respondenti boli vyzvaní, aby si predstavili v takýchto situáciách svojho syna, resp. dcéru. Ukázalo sa, že katolíci na Slovensku zaujímajú v tejto oblasti veľmi benevolentný postoj. Výsledky na porovnanie podľa prihlásenia sa k cirkvám sú uvedené v nasledujúcich tabuľkách. Z údajov vidieť, že väčšina respondentov by sa nepokúšala ovplyvniť svoje dieťa, ak by chcelo žiť v kohabitácii, a pomerne početnej skupine, približne 2/5 zo všetkých (40,5%, resp. 38,1%) by to ani neprekážalo. Je len malý rozdiel v odpovediach vzhľadom na synov a dcéry, u dcér by to rodičom prekážalo trochu viac, ale tiež je príliš veľká benevolentnosť¹⁷.

¹⁶ Porov. *ibid.*, s. 180-181.

¹⁷ Porov. *ibid.*, s. 192-193.

Tabuľka 2. Odpovede na otázku:

Predstavte si teraz, že by raz váš dospelý syn chcel žiť spolu so svojou priateľkou v jednej domácnosti bez toho, že by sa zosobášili. Aký by bol váš postoj k tomu, prekážalo by vám to? ($n = 1966$)

Odpoveď	Prihlásenie sa k cirkvi	Rim-skokat. (%)	Evanjel. a. v. (%)	Gréc-kokat. (%)	Nehlási sa (%)	Spolu (%)
Neprekážalo by mi to, robia to aj iní		30,7	39,5	22,5	62,8	40,5
Skôr by som povedal/povedala, že by mi to prekážalo, ale neusiloval/neusilovala by som sa ho v tom ovplyvňovať, nechal/nechala by som to na neho, je to jeho život		40,0	40,7	46,5	30,0	37,2
Prekážalo by mi to a usiloval/usilovala by som sa ho ovplyvniť, aby to nerobil		24,7	16,3	29,6	6,4	19,0
Prekážalo by mi to a urobil/urobila by som všetko pre to, aby s tým prestal, aj za cenu, že sa rozhádam		4,6	3,5	1,4	0,8	3,3
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 3. Odpovede na otázku:

Predstavte si teraz, že by raz vaša dospelá dcéra chcela žiť spolu so svojim priateľom v jednej domácnosti bez toho, že by sa zosobášili. Aký by bol váš postoj k tomu, prekážalo by vám to? ($n = 1956$)

Odpoveď	Prihlásenie sa k cirkvi	Rim-skokat. (%)	Evanjel. a. v. (%)	Gréc-kokat. (%)	Nehlási sa (%)	Spolu (%)
Neprekážalo by mi to, robia to aj iní		28,6	38,4	19,7	59,8	38,1
Skôr by som povedal/povedala, že by mi to prekážalo, ale neusiloval/neusilovala by som sa ju v tom ovplyvňovať, nechal/nechala by som to na ňu, je to jej život		38,5	39,5	39,4	31,2	36,4
Prekážalo by mi to a usiloval/usilovala by som sa ju ovplyvniť, aby to nerobila		27,1	20,9	38,0	7,1	21,2
Prekážalo by mi to a urobil/urobila by som všetko pre to, aby s tým prestala, aj za cenu, že sa rozhádam		5,7	1,2	2,8	1,9	4,2
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

S problémom kohabitácií alebo konkubinátu úzko súvisia aj postoje k sexuálnym stykom neploletých, ktoré sa zist'ovali podobným spôsobom ako postoje ku kohabitáciám pomocou dvoch projektívnych otázok a respondenti boli vyzvaní, aby si predstavili v takýchto situáciách svojho syna, resp. dcéru. Aj v tejto oblasti zaujímajú obyvatelia Slovenska veľmi benevolentné postoje. V nasledujúcich tabuľkách sú prezentované odpovede respondentov podľa prihlásenia sa k cirkvám. Postoje katolíkov sú síce menej benevolentné ako postoje tých, čo sa nehlásia k nijakej cirkvi, no vôbec nie sú ortodoxné. Benevolentné postoje boli však identifikované i u relatívne početných skupín respondentov, ktorí sa hlásia k jednotlivým kresťanským cirkvám, u rímskokatolíkov to bolo 53% vzhľadom na chlapcov a 44,7% vzhľadom na dievčatá¹⁸.

Tabuľka 4. Odpovede na otázku:
Prekázalo by vám, keby mal váš syn sexuálne styky skôr,
ako by bol ploletý (vo veku do 18 rokov)? Uvážte, prosím,
ktorá z nasledujúcich odpovedí najlepšie vystihuje postoj,
ktorý by ste k tomu zaujali ($n = 1959$)

Prihlásenie sa k cirkvi Odpoveď	Rím- skokat. (%)	Evanjel. a. v. (%)	Gréc- kokat. (%)	Nehlási sa (%)	Spolu (%)
Vôbec by mi to neprekázalo, robia to aj iní	5,5	2,4	5,6	18,6	9,3
Neprekázalo by mi to, ak by účinne predchádzali otehotneniu	26,7	31,8	32,4	44,6	32,5
Skôr by som povedal/povedala, že by mi to prekázalo, ale neusiloval/neusilovala by som sa ho v tom ovplyvňovať, nechal/nechala by som to na neho, je to jeho život	20,8	22,4	19,7	14,9	19,0
Prekázalo by mi to, a usiloval/usilovala by som sa ho ovplyvniť, aby to nerobil	37,1	40,0	38,0	19,3	31,9
Prekázalo by mi to, a urobil/urobila by som všetko pre to, aby s tým prestal aj za cenu, že sa rozhádam	9,9	3,5	4,2	2,7	7,2
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹⁸ Porov. *ibid.*, s. 196-197.

Tabuľka 5. Odpovede na otázku:
 Prekážalo by vám, keby mala vaša dcéra sexuálne styky skôr,
 ako by bola plnoletá (vo veku do 18 rokov)?
 Uvážte, prosím, ktorá z nasledujúcich odpovedí najlepšie vystihuje postoj,
 ktorý by ste k tomu zaujali ($n = 1952$)

Prihlásenie sa k cirkvi Odpoveď	Rímskokat. (%)	Evanjel. a. v. (%)	Gréckokat. (%)	Nehlási sa (%)	Spolu (%)
Vôbec by mi to neprekážalo, robia to aj iní	3,9	3,5	5,7	14,4	7,1
Neprekážalo by mi to, ak by účinne predchádzali otehotneniu	22,6	25,6	15,7	37,1	26,8
Skôr by som povedal/povedala, že by mi to prekážalo, ale neusiloval/neusilovala by som sa ju v tom ovplyvňovať, nechal/nechala by som to na ňu, je to jej život	18,2	17,4	22,9	17,8	18,2
Prekážalo by mi to, a usiloval/ usilovala by som sa ju ovplyvniť, aby to nerobila	42,5	48,8	47,1	25,9	37,9
Prekážalo by mi to, a urobil/ urobila by som všetko pre to, aby s tým prestala aj za cenu, že sa rozhádate	12,9	4,7	8,6	4,7	9,9
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

4. FAKTORY, KTORÉ VZBUDZUJÚ NÁDEJ

V analýze čítame: „Podľa jednotlivých ukazovateľov náboženskej praxe sa prejavili štatisticky významné rozdiely i v odpovediach na jednotlivé otázky, ktorými sme zisťovali, akú hodnotu prisudzujú respondenti manželstvu. Na ilustráciu uvádzame v tabuľke stanovisko respondentov ku tvrdeniu: Je jedno, či partneri žijú v manželstve alebo nie, hlavne ak im to kľape, podľa frekvencie sv. spovede. Z údajov v tabuľke vidíme, že väčšina respondentov, ktorí chodia na svätú spoveď pravidelne mesačne, s týmto

výrokom nesúhlasí, ale tí, ktorí na svätú spoved' chodia len veľmi málo alebo vôbec nie, s ním vo väčšine súhlasia"¹⁹.

Táto situácia zrejme súvisí s prežívaním viery a jej praktizovaním, čo výskum meral pomocou niekoľkých dimenzií. Odovzdávanie viery v rodine, frekvencia osobnej modlitby, účasť na svätej omši, prijímanie sviatosti zmierenia, čítanie Svätého písma a iných náboženských kníh, účasť na živote farského spoločenstva, kontakt s kňazom mimo kontaktu pri svätej omši a sviatosti zmierenia. Tu sa ukázal zarážajúci fakt, že s kňazom *sa vôbec nestretli* viac ako 2/3 rozvedených, ženatých/vydatých ďalšíkrát, viac ako polovica slobodných a ženatých/vydatých po prvýkrát a napokon menej ako polovica ovdovených²⁰. Máme teda do činenia s celým spektrom chápania manželstva u katolíkov, ktorému zodpovedá aj ich konkrétna situácia. Podľa výskumu by sme ich mohli začleniť do troch kategórií: tí, čo žijú v sviatostnom manželstve a usilujú sa žiť v súlade s jeho sviatostným charakterom, druhú skupinu tvoria tí, čo katolícke manželstvo nepovažujú za nerozlučné a sú tolerantní voči rozvodom a kohabitáciám, a napokon tí, ktorí prebrali názor na manželstvo z bulvárnych médií a nepokladajú ho za potrebné. „Môžeme tiež uviesť členenie z pohľadu vytrvalosti vo sviatostnom manželstve, kde máme do činenia s katolíkami, čo žijú vo sviatostnom manželstve, s tými, ktorým sa nevydarilo sviatostné manželstvo a teraz žijú rozvedení, a napokon tí, ktorí sa rozviedli a vstúpili do druhého nesviatostného manželstva. Týmto trom skupinám sa treba podrobnejšie venovať"²¹.

¹⁹ Ibid., s. 183-184.

²⁰ Porov. MINICHOVÁ M.: Vázba na farské spoločenstvo katolíkov na Slovensku, [In:] *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku*, s. 103.

²¹ CSONTOS L.: Manželstvo a rodina dnes, s. 6.

Tabuľka 6. Stanovisko respondentov ku tvrdeniu:
Je jedno, či partneri žijú v manželstve alebo nie,
hlavne ak im to kľape, podľa frekvencie sv. spovede²² ($n = 1261$)

	Asi tak raz za mesiac (%)	Niekoľkokrát za rok (%)	Jeden- dvakrát za rok (%)	Menej často alebo vôbec nie (%)	Spolu (%)
Úplne súhlasím	8,3	15,0	27,2	36,9	25,2
Vcelku súhlasím	12,5	25,5	37,3	36,9	30,8
Skôr nesúhlasím	32,1	36,8	25,1	18,1	26,4
Vôbec nesúhlasím	47,0	22,7	10,5	8,1	17,6
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Z výskumu napokon vychádza identifikácia faktorov, ktoré pozitívne ovplyvňujú výšku indexu hodnoty manželstva, tolerancie voči kohabitáciám a sexuálnemu životu neplnoletých a podobne. Sú to fakticky všetky ukazovatele religiozity, a to konkrétne úroveň náboženských poznatkov, náboženská skúsenosť, väzba na farské spoločenstvo, účasť na nedelnej svätej omši, mesačná svätá spoveď, svätenie nedele, odovzdávanie viery v detstve a v mladosti²³. Tieto faktory naznačujú aj východiská na skvalitnenie rodinnej pastorácie.

5. DÔSLEDKY

Rastúci počet rozvodov, kohabitácií a detí narodených mimo manželstva znamená pre pastorálnu teológiu teoretické i praktické výzvy. Aj výskum ukázal, že prakticky všetky faktory religiozity pozitívne ovplyvňujú index hodnoty manželstva. Tu je však potrebné prekonať dlhodobo pretrvávajúci nedostatok mystagogickej katechézy po prijatí sviatostí kresťanskej iniciácie. Po prvom svätom prijímaní väčšina prvoprijímajúcich detí nechodí na nedelňu sv. omšu a nepristupuje aspoň k mesačnej sv. spovedi. Podobná situácia je po prijatí sviatosti birmovania a manželstva; je zavedená príprava na prijatie týchto sviatostí, no chýba v nej vodenie do života farského spo-

²² MATULNÍK J., KYSELICA J., KRATOCHVÍLA M.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska, s. 184, tab. 6.19.

²³ Porov. *ibid.*, s. 223.

ločenstva, ktoré v mnohých prípadoch fakticky nemá okrem sviatostného života nijakú inú formu. Tento nedostatok významným spôsobom pocitujú katolíci, ktorí sú rozvedení a vstúpili do druhého, už iba civilného manželstva²⁴. Klúčovým problémom sa teda javí zúženie života farského spoločenstva na jeho centrum v slávení eucharistie. Vedomie príslušnosti k farskému spoločenstvu je u katolíkov na Slovensku nízke. Je to však jeden z dôležitých faktorov života Cirkvi, ktorý sa usiloval komunistický režim maximálne obmedziť a potlačiť. Bránil uplatneniu učenia Druhého vatikánskeho koncilu v konkrétnom živote farností. Koncil však priniesol novú ekleziológiu, otvoril nové perspektívy vo svojej otvorenosti pre svet, všetko skutočne ľudské a pozemské našlo svoje potvrdenie a novú inšpiráciu v dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu²⁵.

Aj napriek tomu, že koncil položil solídne základy obnovy, stále prechádzame istým procesom krízy. Je to príležitosť na dozrievanie v kresťanskom živote a príležitosť na rozoznávanie. Hneď po koncile bolo treba čeliť výzvam, ktoré vznikli ako reakcia na koncil. Týmito výzvami boli teológia nádeje, politická teológia, teológia revolúcie, teológia smrti Boha, teológia oslobodenia, naratívna teológia atď. Všetky tieto smery prežili svoj vzrast, niektoré našli silnú podporu v niektorých spoločenských vrstvách – teológia oslobodenia (najchudobnejší). Spoločným prvkom týchto smerov pokoncilovej teológie je viera, ktorá vyzýva veriaceho prijať úlohu kresťanského svedomia v dejinách. Je to viera, ktorá bojuje o oslobodenie a usiluje sa učiniť súčasný život ľudskejším. Cirkev prešla vnútornou katarziou, ktorá bola neraz bolestná, zbavila sa svojho stredovekého triumfalizmu a stala sa pokornou služobníčkou ľudí²⁶.

Po koncile sa rozvinula teológia obnovy, ktorá sa neodvoláva na koncilové dokumenty ako na výroky, ktoré treba apologeticky brániť, ale ako na referenčný bod a určitý impulz, ktorý pobáda k ďalšiemu rozvoju. Z toho vyplýva niekoľko dôsledkov. Predovšetkým treba verifikovať tradičné teologické obsahy podľa nových formúl a podľa jazyka, ktorý sa stal viac svetským, aby sa tak teológia priblížila ku dnešnému človeku, ktorý už nerozumie jazyku dovtedy používanému v teológii. Je nevyhnutné mať na pamäti, že každá teológia a každá spiritualita je poznačená a ovplyvnená aktuálnou

²⁴ Porov. CSONTOS L.: *Manželstvo a rodina dnes*, s. 8.

²⁵ Porov. BORRIELLO L., SECONDIN B., DELLA CROCE G.: *Duchowość chrześcijańska czasów współczesnych*, Kraków: Homo Dei 1998, s. 407.

²⁶ Porov. *ibid.*, s. 408-409.

kultúrnou, sociopolitickou a ekleziálnou situáciou. Treba uznať, že opravdivá kresťanská teológia zajtrajška sa musí narodiť z intenzívnej duchovnej skúsenosti, ale pritom musí byť otvorená aj voči iným skúsenostiam – nie duchovným. To všetko potrebuje čas a aktívne očakávanie. Okrem zmien v samotnej teológii si treba všimnúť tendencie ku zmene v samotnej štruktúre Cirkvi a aj v spôsoboch pastorácie.

Prakticko-pastoračná výzva je v rozvinutí pastorácie manželstiev, ktorá sa nezačína až pri rozhovore na fare a v bezprostrednej príprave na manželstvo, ale ako celoživotný projekt pastoračne sprevádza manželstvo a rodinu vo všetkých etapách od detstva až po starobu. Pri manželstve a rodine by sa mali od diecéz až po farnosti používať všetky prostriedky, ktoré sú k dispozícii. Patrí k tomu sprevádzanie manželstiev a tiež symbolické sprevádzanie pomocou svätenín, ako zasnúbenie, opätovné pripomenutia uzatvorenia manželstva po niekoľkých rokoch (obnova manželských sl'ubov, strieborné, zlaté jubileum), používanie príslušných rítov v Benedikcionáli, ako aj – nový prvok – bohoslužby a púte s požehnaním na deň sv. Valentína (14. februára), diecézne púte rodín²⁷.

Je základnou pravdou, že centrom mystického života Cirkvi je slávenie eucharistie. „Náš Spasiteľ pri Poslednej večeri, v tú noc, keď bol zradený, ustanovil eucharistickú obeť svojho Tela a svojej Krvi, aby ňou neprestajne pokračoval v priebehu vekov v obeť Kríža, dokiaľ on sám nepríde. Tým zveril Cirkvi, svojej milovanej neveste, pamiatku svojej smrti a svojho vzkriesenia – sviatosť nežnosti, znak jednoty, puto lásky, veľkonočnú hostinu, na ktorej sa prijíma Kristus” (SC 47). „Sprítomnená obeť Kríža nie je pasívnou udalosťou. Ona sprítomňuje samotného Spasiteľa a Ježiša Krista, ktorý chce všetko, čo jestvuje, zjednotiť a priviesť k Otcovi (porov. SC 48)”²⁸. Spomenuté výsledku výskumu o pristupovaní veriacich ku sviatosti zmierenia a k nedel'nému sv. prijímaniu korešpondujú s týmto výrokom, no v oblasti horizontálnej, kde sa má utvárať spoločenstvo medzi veriacimi, ktoré je prirodzeným dôsledkom: „Tajomstvo eucharistie v l'udstve rodí a postupne rozširuje zbožštený svet – Cirkev, Kristovo tajomné telo. Ona je prameňom Cirkvi – znamenia a sily, ktorá zjednocuje l'udí s Bohom i medzi sebou”²⁹.

²⁷ Porov. SIEVERNICH M.: Problém rozvedených a znovuzosobášených v Cirkvi z pastoraľno-teologického hľadiska, s. 57.

²⁸ KULISZ J.: Eucharystia sakramentem jedności w rozumieniu Teilharda de Chardin, *Studia Theologica Varsaviensia* 38(2000), č. 2, s. 143.

²⁹ *Ibid.*, s. 145.

Nie je až tak viditeľné. Práve tu je potrebné hlbšie štúdium dekrétu o apoštoláte laikov, ktorý povzbudzuje: „Apoštolská činnosť laikov, ktorá korení priam v ich kresťanskom povolani, nesmie v Cirkvi nikdy pominúť. Neprestajný rast obyvateľstva, vedecký a technický pokrok, užšie vzťahy medzi ľuďmi nielenže mimoriadne rozšírili pole apoštolskej činnosti laikov – z veľkej časti im prístupné – ale vyvolali aj nové problémy, ktoré si vyžadujú ich bedlivú pozornosť a horlivosť. Tento apoštolát sa stáva tým naliehavejším preto, že veľmi vzrastá autonómia mnohých oblastí ľudského života, a to oprávnene, lenže neraz v istej odlúčenosti od mravného a náboženského poriadku, s vážnym nebezpečenstvom pre kresťanský život” (AA 1). No je centrom, ktoré musí byť obklopené mnohorakým životom farského spoločenstva.

Jozef Kyselica uvádza vo svojej práci výstižnú teologickú definíciu farnosti: „Vo farnosti nachádza comunio Cirkvi svoj bezprostredný a zjavný výraz”³⁰. Odovzdávanie viery v rodine má v tomto osobitné miesto. V rodine deti prichádzajú na svet a tu sa prirodzeným spôsobom odovzdáva evanjeliové posolstvo a život podľa neho. Je to právo a povinnosť oboch rodičov, nielen matiek, ako sa to stalo na Slovensku už priam tradíciou. Osobitné miesto tu má spoločná modlitba celej rodiny³¹.

Veľkou výzvou pre slovenský katolicizmus je potreba farskej katechézy, ktorá je nateraz takpovediac v začiatkoch. Školská katechéza sa stále zlepšuje, no pre farskú katechézu sú zatiaľ reálne rozvinuté podmienky vo farnostiach, v ktorých pôsobia neokatechumenátne spoločenstvá. Kyselica o tom spracoval hodnotnú monografiu *Obnova farnosti cez neokatechumenát*, v ktorej uvádza konkrétne výsledky oživenia farností, ktoré boli pokladané za mŕtve³². Práve hnutia katolíckych laikov môžu transformovať tradičnú farnosť na spoločenstvo spoločenstiev.

Aj výskum ukázal, že významným faktorom, ktorý ovplyvňuje výšku indexu hodnoty manželstva, je pocit príslušnosti k farskému spoločenstvu a stretnutia s kňazom mimo sviatostného fóra. Ako príklad možno uviesť, že „u respondentov, ktorí sa stretávajú s kňazom približne raz za mesiac, bola zistená najvyššia zamýšľaná plodnosť (2,60). Iba tí, ktorí sa s kňazom okrem

³⁰ KYSELICA J.: *Odovzdávať vieru v súčasnej spoločnosti*, Trnava: Dobrá kniha 2006, s. 117.

³¹ Porov. *ibid.*, s. 99-100.

³² Porov. *ibid.*, s. 121.

sviatostného fóra vôbec nestretávajú, vykazujú zamýšľanú plodnosť nižšiu ako 2,1, no z celého súboru je ich viac ako polovica”³³.

Faktor príslušnosti k farskému spoločenstvu vzbudzuje veľkú nádej, lebo skutočná pastorácia farnosti nie je možná bez účasti spoločenstiev. V pastorácii sa spoločenstvá usilujú žiť v jednote s farárom, s pastoračnou farskou radou a v spolupráci so svojimi animátormi. Úloha kňaza sa stáva viac úlohou animátora všetkých spoločenstiev, akým je dirigent v orchestri³⁴. Tento faktor empiricky potvrdzuje teológiu komúnia, novej ekleziológie Druhého vatikánskeho koncilu. Úlohou kňaza je predovšetkým spájať do harmónie a pastoračnej spoluzodpovednosti jednotlivé spoločenstvá a predsedat’ eucharistii, ktorá je centrom farského communia.

*

Manželstvo je v našom kultúrnom rámci monogamné, celoživotné partnerstvo dvoch osôb odlišného pohlavia, ktoré je otvorené pre rodičovstvo. Od polovice dvadsiateho storočia možno badať v Európe významnú zmenu kultúrnej mentality, ktorá so sebou prináša aj zmenené chápanie manželstva a rodiny. Prejavuje sa to predovšetkým v očakávaní naplnenia vlastného života a uskutočnenia individuálneho osobného št’astia, ku ktorému patrí najmä citové naplnenie. Ďalšie dimenzie, ako odovzdávanie života, pomoc v št’astí i v nešt’astí, vzájomná vernosť sa stali takmer okrajovými. Zmena sa prejavuje v klesajúcom počte uzatváraných manželstiev a v náraste nemanželských životných spoločenstiev, kohabitácií, v snahách o legalizáciu a zrovnoprávenie homosexuálnych partnerstiev s klasickým manželstvom. Okrem toho existuje trend samostatného a slobodného spôsobu života (single), ktorý vylučuje trvalosť spoločného života. Takisto narastá aj počet slobodných matiek, ktoré vychovávajú deti; veľký je počet rozvedených matiek s deťmi. Okrem toho možno pozorovať ústup v prianí mat’ dieťa a vo faktickom počte detí, čo spôsobuje demografickú krízu. Tento jav neobchádza ani katolíkov na Slovensku. Výskum religiozity, ktorý realizoval tím pod vedením prof. Jozefa Matulníka, ukazuje, že index hodnoty manželstva je aj u katolíkov na Slovensku nízky. Zároveň poukázal na faktory religiozity, ktoré ho pozitívne

³³ MATULNÍK J., KYSELICA J., KRATOCHVÍLA M.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľ’ov Slovenska, s. 209.

³⁴ Porov. KYSELICA J.: Farnosť v tret’om tisícročí, *Viera a život* 17(2007), č. 4, s. 7.

ovplyvňujú. V príspevku navrhujeme riešenie prostredníctvom obnovy farnosti v duchu ekleziológie Druhého vatikánskeho koncilu.

Kľúčové slová: manželstvo, rozvod, farské spoločenstvo, sviatosti, kultúrna mentalita.

THE ATTITUDES OF SLOVAK CATHOLICS TOWARDS MARRIAGE AND FAMILY AND ITS IMPLICATIONS

S u m m a r y

In our cultural framework marriage means a monogamous, lifelong partnership of two persons of different sex, which is open for parenthood. Since mid twentieth century a significant change of cultural mentality can be seen in Europe, which brings with itself also a changed understanding of marriage and family. In the first place it is manifested in expecting the fulfilment of one's personal life and the realization of individual personal happiness to which belongs mostly the emotional fulfilment. Other dimensions such as giving life, help in good times and in bad, mutual fidelity, have become rather marginal. We can see the change in a decreasing number of marriages and increasing number of non-marital communities, cohabitations, and in the effort to legalize and equalize homosexual partnerships with classic marriages. In addition to this there is a tendency to live an independent life (singles) which excludes permanency of common life. Moreover, there is a growing number of single mothers raising their children and a large number of divorced mothers with children. Besides, one can notice a decline in the willingness to have a child as well as in the decline of their number, which consequently results in a demographic crisis. This phenomenon concerns also the Slovak Catholics. The research in the field of reproductive behaviour and the research of religiosity carried out by the team of prof. Jozef Matulník show that the marriage value index is low even among the Slovak Catholics. In Slovakia this crises of marriage has become a challenge for the Catholic Church. Thus in this contribution we will try to outline some possible solutions of this problematic.

Key words: marriage, divorce, parish community, sacraments, cultural mentality.

STOSUNEK SŁOWACKICH KATOLIKÓW DO MAŁŻEŃSTWA I RODZINY
ORAZ JEGO IMPLIKACJE

S t r e s z c z e n i e

W naszym paradygmacie kulturowym małżeństwo oznacza monogamiczny, trwający całe życie, związek dwu osób różnych płci, który jest otwarty na rodzicielstwo. Poczynając od połowy dwudziestego wieku, można dostrzec w Europie znaczącą zmianę w mentalności kulturowej, która przynosi ze sobą także nowe rozumienie małżeństwa i rodziny. Wyraża się ono przede wszystkim w oczekiwaniu spełnienia życia osobistego danej osoby i realizacji indywidualnego szczęścia osobistego, do którego należy głównie spełnienie emocjonalne. Inne wymiary, takie jak dawanie życia, pomoc w sytuacjach dobrych i złych czy wzajemna wierność, stały się wartościami raczej marginalnymi. Zmianę tę widzimy w zmniejszającej się liczbie małżeństw i zwiększającej się liczbie związków niemażeńskich, kohabitacji oraz w wysiłkach zmierzających do zalegalizowania partnerstwa homoseksualnego i zrównania go pod względem prawnym z klasycznym małżeństwem. Dodatkowo istnieje tendencja do prowadzenia życia niezależnego (tzw. single), co wyklucza stałość życia wspólnego. Co więcej, istnieje rosnąca liczba samotnych matek wychowujących dzieci oraz wielka liczba matek rozwiedzionych i mających dzieci. Poza tym można zauważyć spadek gotowości do posiadania dziecka, jak również spadek liczby dzieci, co w konsekwencji prowadzi do kryzysu demograficznego. Zjawisko to dotyczy również katolików słowackich. Badania nad zachowaniami reprodukcyjnymi oraz nad religijnością przeprowadzone przez zespół pod kierunkiem prof. Jozefa Matulnika wykazują, że indeks wartości małżeństwa jest niski nawet wśród słowackich katolików. Na Słowacji ten kryzys małżeństwa stał się wyzwaniem dla Kościoła katolickiego. Stąd w niniejszym artykule będziemy się starali zarysować niektóre możliwe rozwiązania tego problemu.

Słowa kluczowe: małżeństwo, rozwód, wspólnota parafialna, sakramenty, mentalność kulturowa.